
CASAL-VALLS, Laura (2012). *Del treball anònim a l'etiqueta. Modistes i context social a la Catalunya del segle XIX*. Amb un pròleg de Mireia Freixa. Barcelona: Duxelm.

Aquest treball va obtenir el Premi de la Societat Catalana d'Estudis Històrics corresponent a l'any 2010, amb el títol *La figura de la modista i els inicis de l'alta costura a Catalunya*. L'edició que ressenyem constitueix una versió, adaptada per a la publicació, del treball de recerca del màster d'Estudis avançats d'història de l'art, dirigit per Mireia Freixa, realitzat per l'autora al Departament d'Història de l'art de la Universitat de Barcelona.

Laura Casal-Valls, tal com explica a la publicació, es va interessar inicialment en la investigació dels primers passos de l'alta costura catalana. Ara bé, la inquietud que la va moure va derivar en un sentit més diacrònic, fet que la va dur a interrogar-se per la gestació del fenomen genèric de la moda i a voler-ne copsar el perquè i el com en els orígens més remots. Així doncs, va encaminar la seva recerca no pas a l'alta costura sinó a les modistes de la segona meitat del segle XIX i l'inici del XX, que en un ascens progressiu de professionalització i de protagonisme

acaben donant lloc als grans noms d'aquest art de l'agulla.

L'obra analitza l'especificitat catalana del món productiu artesanal del vestit femení, que marca els precedents de l'alta costura. Havent-se d'entendre aquesta dins dels corrents internacionals de la moda del vestir, dels quals París en aquella època dictava les normes, l'estudi del cas català aporta riquesa de matisos i característiques pròpies dins del fenomen global. El tema és digne de ser estudiat, ja no sols per estar en l'origen de l'alta costura catalana, sinó també per ell mateix, donada la potència industrial que va assolir el país i la notable burgesia que va generar. Es tracta, doncs, d'un camp poc conegut, poc treballat i fins poc valorat. Efectivament, en els darrers temps hem assistit a un nombre considerable d'exposicions i publicacions sobre l'alta costura, mentre que l'estudi del vestit femení de modistes de menys nom o popular s'ha menystingut gairebé completament.

Després d'una presentació i una justificació, l'obra comença amb un primer capítol dedicat a repassar la historiografia de la moda en l'àmbit català, de sis pàgines. Segueix una part d'examen i resum historiogràfic del context històric, dedicada a calibrar les condicions socials i laborals de les dones, secció a la qual dedica

unes setanta pàgines. La tercera part del llibre se centra pròpiament en l'estudi de les modistes, en un espai d'unes cinquanta pàgines. Això és prou significatiu del interès essencialment historicista de l'autora, preocupada per copsar com s'han gestat les condicions i els esdeveniments que van acabar donant els fruits de l'alta costura.

Remunta els antecedents històrics de la figura de la modista a la Reial Cèdula de Carles III, de 1784, que permetia per primera vegada a les dones treballar i tenir taller i botiga, segurament en un intent de regularitzar una situació que ja es devia estar donant de fet. Situa, doncs, l'inici del procés en el començament de la producció industrial del segle XVIII català, que va crear amb les grans manufactures d'indianes una nova organització i cultura laboral. Destaca la decidida incorporació de la dona al món de la fàbrica, fenomen sovint poc calibrat en aquella època primerenca del segle XVIII.

L'autora descriu minuciosament les condicions socials d'aquelles treballadores de l'agulla, que a finals del segle XIX i l'inici del segle XX sovint feien feina a casa, en jornades llarguíssimes i mal pagades, de forma anònima i compaginant-ho amb la cura dels fills i de la llar. Sense tradició de gremis, no van tenir

una organització fins el 1909, en què es va fundar el Sindicato Barcelonés de la Aguja, al qual van seguir altres organitzacions. Les modistes, a la seva condició de treballadores, en la segona meitat del segle XIX i l'inici del segle XX, hi sumaven la condició de dones, marcada pels valors vuitcentistes i el permanent conflicte entre els deures familiars i els de la treballadora. L'autora recull el panorama dels estudis de gènere referits a la dona en el marc laboral i social. La condició de gènere va marcar de forma decisiva les relacions laborals i especialment els salaris. Fins i tot la legislació va ratificar la discriminació. Tot plegat va lligat als orígens del primer feminisme català. Figures com Dolors Monserdá o Carme Karr i revistes com *Feminal* o *Or i Grana* són analitzades i inserides en el seu context històric.

Al llarg del segle XIX van anar proliferant els establiments de confecció de vestits regentats per dones, però essencialment es van consolidar a partir de la segona meitat del segle, amb la generalització de l'ús de la màquina de cosir. Així doncs, veiem com un avenç tècnic, al costat de les millores en l'educació, va anar canviant lentament el panorama. L'educació de les nenes primerament es va centrar en les labors de la llar i especialment en les arts de l'agulla.

Van anar apareixent les acadèmies on s'aprenia l'ofici de l'agulla, el corte y confecció, i fins els mètodes propis, creats per les mestres, com el «Sistema Martí», de 1893. Lentament van anar millorant l'educació i la consideració de les dones, la seva cultura i la seva llibertat. Les revistes de dones i les revistes de modes van jugar el seu paper difusor i il·lustrat, en aquell procés d'alliberament i de professionalització. S'explica com es va anar passant de les modistes invisibles a una modisteria reconeguda a la Barcelona de finals de segle XIX i començaments del XX, que es va anar atrevint a tenir iniciativa, a ser creativa.

Paral·lelament a les demandes de l'alta burgesia, la producció industrial també va posar al mercat peces de roba confeccionades a més bons preus, fet que va permetre l'accés a la moda d'una part més àmplia de la població. La confecció seriada va acabar donant lloc a nous sistemes de venda, com els grans magatzems. Aquests establiments presenten un innegable interès històric, ja que representen l'inici de la democratització de la moda, en el sentit que són botigues a les quals acudien a comprar totes les classes socials.

Les tendències de París seguien arribant, però lentament les prime-

res modistes catalanes, ben formades i ben informades, introduïen els seus tocs distintius. Així, durant les primeres dècades del segle XX es va anar adoptant una nova manera de fer, més autònoma i d'autor, que va acabar desembocant en una autèntica alta costura catalana.

L'obra reuneix una bibliografia sobre la temàtica, ben estructurada, al final del llibre. També cal apreciar una bona historiografia de la moda catalana de l'època tractada, en el segon capítol. Entre altres, es fan interessants referències a les institucions museístiques relacionades amb el sector tèxtil i de la moda a Catalunya. S'haurien pogut complementar amb un esment al Museu de l'Estampació de Premià de Mar, dedicat a l'estudi de les indians i dels estampats tèxtils des del segle XVIII fins a l'actualitat, i al Museu Marés de la Punta, d'Arenys de Mar, dedicat també a un sector monogràfic del tèxtil i la moda.

El darrer capítol, de la pàgina 131 a la 149, es dedica a l'estudi de la moda pròpiament dita, als vestits i al modernisme. Es repassen pensaments i teories sobre el rerefons social i cultural d'aquell moviment. Es fa referència a les tendències estètiques en el vestit femení, influències i cànons de bellesa. Es revisa el llenguatge codificat del vestit, la democratització

creixent i la necessitat de distinció de classe, que acaba abocant a l'aparició de l'alta costura. Es valora l'ús de la cotilla com a sistema per modelar el cos segons uns ideals de bellesa de constitució prima imposats per la moda, contra l'opinió de metges i higienistes.

L'obra, doncs, omple un buit, però encara manca per estudiar de forma monogràfica les modistes que van actuar en cada època tractada, amb una valoració de la seva obra, l'estil, els preus, l'acceptació, etc. Falta encara l'estudi d'història econòmica i especialment l'estudi aprofundit d'història de l'art sobre la producció de les modistes no d'alta costura dels segles XIX i XX.

L'autora acaba amb una promesa esperançadora: seguir amb l'estudi de l'alta costura catalana com a tema de la seva tesi doctoral. Efectivament, com escriu, aquesta és una assignatura pendent. Si bé en els darrers temps s'han publicat estudis i s'han dedicat exposicions a aquest tema des d'un enfocament de moda i art, manca un estudi que posi de relleu la importància històrica del fenomen. Posem tota la confiança que Laura Casal-Valls sabrà cobrir aquest buit i es convertirà en la gran historiadora de l'alta costura catalana.

MARTA PREVOSTI

Gestes dels comtes de Barcelona i reis d'Aragó. Gesta comitum Barchinone et regum Aragonie. Text llatí i traducció. Edició i introducció de Stefano M. Cingolani. Traducció i notes de Robert Álvarez Masalias (2012). Santa Coloma de Queralt: Obrador Edendum i Publicacions de la URV.

Stefano Maria Cingolani és avui el més solvent historiador de la historiografia medieval catalana. Les seves edicions crítiques de les cròniques de l'alta edat mitjana constitueixen aportacions d'un alt valor erudit. I el mateix es pot afirmar d'aquelles que es refereixen a la baixa edat mitjana. El rigor, la minuciositat i la perspiciàcia amb què ha escomès una tasca tan difícil com ho és la d'esbrinar l'origen, establir la filiació i validar l'autenticitat dels més primitius documents historiogràfics catalans i els d'aquells que constitueixen l'època daurada de la historiografia catalana de tots els temps el fan mereixedor dels més indiscutibles elogis dels quals pot ser objecte un científic que conrea una ciència social com ho és la història.

A les excepcionals edicions esmentades en la nota 1, que enceten la sèrie «Monuments d'Història de la Corona d'Aragó», s'hi ha afegit ben recentment l'acurada edició de les *Gestes*